

Обставини справи

Заявник та його дружина А., з якою він мав трьох дітей, мали глибокі релігійні переконання, вони були активними членами руху католицької церкви Життя-Світло (*Światło i życie*). Заявник також був членом Католицького руху харизматичного відновлення (*Odnowa w Duchu Świętym*), руху духовного оновлення в католицькій церкві, він також мав науковий ступінь кандидата наук в теології. Заявник жив відповідно до власних релігійних правил. У 2005 році, через 16 років шлюбу, дружина заявника подала на розлучення. Суд, який розглядав справу, ухвалив, що батьківські права мають здійснювати обидва батьки, а двоє молодших дітей (З. та Я.) мають проживати з матір'ю, а старша донька (М.) – з батьком.

Через рік А. подала запит до Люблінського окружного прокурора (*Prokurator Rejonowy*) про початок розслідування ймовірного психологічного насильства над її трьома дітьми та нею самою з боку заявника. Вона посилялася на надмірну релігійну практику, якій заявник нібито піддавав їх.

У висновку експерта-психолога Е. Д., підготовленому за вказівкою прокурора, було зазначено, що заявник піддавав своїх дітей надмірним релігійним обрядам. Експерт дійшла висновку, що всі діти демонстрували ознаки емоційного та особистісного розладу в результаті «тривалого психологічного насильства з боку батька». Діти відчували занепокоєння, незахищеність, почуття замкнутості та страх перед батьком. Симптоми були настільки сильними, що стосовно дочок заявника не можна було виключити ризик спроби самогубства.

30 червня 2007 року Люблінський окружний прокурор направив до Люблінського окружного суду обвинувальний акт щодо заявника. Його звинувачували у психологічному насильстві над трьома дітьми.

Судовий розгляд у Люблінському окружному суді (*Sąd Rejonowy*) розпочався 16 жовтня 2007 року. Під час розгляду справи суд отримав декілька звітів щодо дітей (усі були підготовлені експертом-психологом Е. Д.) і психіатричний висновок щодо заявника, також були заслухані свідчення кількох свідків, в тому числі дітей заявника. Старша дочка заявника М. чітко зазначила, серед іншого, що її батько ніколи не повадився зі своїми дітьми жорстоко і завжди був поруч, аби надати підтримку. Однак суд поставив під сумнів правдивість її свідчень, не дивлячись на той факт, що після розлучення батьків вона вирішила залишитися жити з батьком.

Заявник заперечував свою вину, стверджуючи, що звинувачення дружини були викликані його відмовою дати згоду на розлучення. Він також заперечував проти використання як доказів висновків психологічної експертизи, які були підготовлені одним і тим самим психологом Е. Д., вважаючи їх упередженими, та просив провести іншу експертизу. 22 липня 2010 року Люблінський окружний суд визнав заявника винним у психологічному насильстві над його дітьми та призначив покарання у виді одного року позбавлення волі з відстрочкою виконання на три роки.

Заявник подав апеляційну скаргу, в якій серед іншого стверджував, що хоча можна було не погоджуватися з його методами виховання, зібрані у справі докази не дозволяли зробити висновок про те, що він мав намір завдати шкоди дітям. Він також наполягав на тому, що суд взяв до уваги одні докази, не врахувавши інші, які свідчили на його користь. Крім того, він вказував на те, що його дії мав розглядати радше сімейний, а не кримінальний суд. За результатами розгляду апеляційної скарги заявника суд другої інстанції залишив без змін вирок суду першої інстанції, що мало наслідком набрання ним законної сили.

Заявник скаржився, що з огляду на низку процесуальних недоліків під час кримінального провадження було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції.

Оцінка Суду

Перш за все Суд нагадав, що хоча стаття 6 Конвенції гарантує право на справедливий розгляд, вона не встановлює жодних правил щодо прийнятності доказів, що в першу чергу є предметом регулювання національного законодавства (див. *Jalloh v. Germany* [ВП] і *De Tommaso v. Italy* [ВП]). Отже, роль Суду полягає не в тому, щоб з'ясувати принципове питання, чи певні види доказів – наприклад, докази, отримані незаконно з точки зору національного законодавства – можуть бути прийнятними або чи був заявник винним, чи ні. Питання, на яке необхідно відповісти, полягає в тому, чи було провадження в цілому, включаючи спосіб, у який були отримані докази, справедливим (див. згадані рішення *Jalloh v. Germany*, § 95 і *Vukov v. Russia* [ВП]).

Крім того, право на справедливий судовий розгляд не може вважатися ефективним, якщо запити та зауваження сторін не будуть справді «почуті» – тобто належним чином розглянуті судом (див. *Carmel Saliba v. Malta* і справи, наведені в цьому рішенні).

Нарешті, згідно з усталеною практикою Суду, яка відображає принцип, пов'язаний із належним відправленням правосуддя, у рішеннях судів і трибуналів мають бути належним чином викладені причини, на яких вони ґрунтуються. Обсяг такого обов'язку щодо викладення мотивів рішення може змінюватися залежно від характеру рішення та має визначатися у світлі обставин справи, про яку йдеться (див. *Moreira Ferreira v. Portugal* (№ 2) [ВП]).

Досліджуючи справедливість кримінального провадження, Суд, зокрема, ухвалив, що, ігноруючи конкретний, доречний і важливий аргумент, висловлений обвинуваченим, національні суди не виконують своїх зобов'язань за пунктом 1 статті 6 Конвенції (див. *Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*). Суд зазначив, що в основі скарг заявника лежало питання про те, чи були релігійні обряди, яким він піддавав своїх дітей, достатньою підставою для його засудження. Таким чином, питання, яке вирішували національні суди, полягало в тому, чи були ці дії «небезпечними».

Суд зауважив, що національні суди не розглянули твердження заявника про те, що звинувачення А. щодо вчиненого ним психологічного насильства стосовно дітей

виникли лише тоді, коли А. подала заяву про розлучення, на яке заявник не давав згоду, та почала стосунки з іншим чоловіком. Суд вважав, що цей аргумент, висунутий заявником у національних судах, стосувався суті кримінальної справи проти нього та вимагав дуже конкретної та чіткої відповіді. Однак національні суди не дали жодної оцінки цьому питанню.

Далі Суд розглянув питання проведення психологічних експертиз щодо дітей заявника та їх неодноразового оскарження останнім. Суд зазначив, що враховуючи всі обставини проведення таких експертиз та з огляду на той факт, що між заявником і його колишньою дружиною залишався глибокий конфлікт, існувала потреба у більш ретельній оцінці висновків експерта, які, як видається, були одним із вирішальних елементів для засудження. Однак, національні суди вирішили не сумніватися у правдивості цих доказів, не розглядаючи аргументи, висунуті заявником.

Надаючи оцінку підходу національних судів до визнання свідчень доньки заявника М. як недостовірних Суд зазначив, що національні суди не вивчили ретельно будь-які можливі зв'язки між іншими свідками та заявником та його колишньою дружиною.

З огляду на наведені вище міркування, Суд зауважив, що національні суди двох інстанцій не надали жодної оцінки конкретним і важливим аргументам заявника і, таким чином, не виконали одну з вимог справедливого судового розгляду, а саме: обґрунтовувати свої рішення належним чином.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 березня 2023 року й набуло статусу остаточного 9 червня 2023 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.